

Regeringskansliet
Landsbygds- och infrastrukturdepartementet
103 33 Stockholm

Stärkt kontroll av fusk i livsmedelskedjan (SOU 2024:44)

Statskontoret lämnar synpunkter utifrån vår kompetens om styrning och organisering av offentliga verksamhet. Våra synpunkter är därför koncentrerade till de av utredningens förslag som rör hur kontrollen bör organiseras, hur ansvar bör fördelas mellan kontrollmyndigheter och förutsättningarna för en effektiv kontroll av fusk i livsmedelskedjan.

Sammanfattningsvis tillstyrker Statskontoret merparten av utredningens förslag. Men när det gäller förslaget om att inrätta en nationell kontrollstyrka vid en av de centrala myndigheterna avstyrker vi förslaget och de förslag som följer av det. Detta eftersom vi bedömer att regeringen bör använda sig av sin ordinarie myndighetsstyrning innan den väljer att i detalj reglera hur myndigheterna ska organisera sig och genomföra sina uppgifter.

Ansvar för fuskkontroll bör centraliseras

Statskontoret tillstyrker utredningens förslag om att ansvaret för planerad fuskkontroll bör centraliseras till Kemikalieinspektionen, Livsmedelsverket och Statens jordbruksverk. Skälet för detta är att vi delar utredningens bedömning att det inte är rimligt eller effektivt med en ansvarsfördelning som innebär att cirka 270 myndigheter behöver ha den kompetens och förmåga som krävs för att inrikta, planera och genomföra planerade kontroller. Vi bedömer att utredningens förslag skapar bättre förutsättningar för en mer ändamålsenlig och effektiv fuskkontroll.

Vi tillstyrker även förslaget om att de centrala myndigheterna ska kunna ta över kontrollansvaret i enskilda ärenden från en länsstyrelse, en kommun eller någon med delegerade uppgifter. Utredningen visar på ett tydligt och övertygande sätt att det finns situationer där kontrollen skulle bli mer kvalitativ och effektiv om den gjordes av en av de centrala myndigheterna i stället för av en länsstyrelse eller en kommun. En möjlighet för de centrala myndigheterna att ta över svårare ärenden bör också stärka likvärdigheten i kontrollen. Detta eftersom många av de mindre

kontrollmyndigheterna har begränsad kompetens och begränsade resurser för att hantera mer sällan förekommande och mer komplexa ärenden.

I sammanhanget vill vi dock göra regeringen uppmärksam på att den föreslagna lösningen inte är helt tydlig när det gäller vilka ärenden som de centrala myndigheterna ska ta över eller när och hur sådana ärenden ska kunna tas över. Ska den föreslagna lösningen fungera bra i praktiken är det viktigt att den reglering som ska styra en central myndighets möjlighet att ta över kontrollärenden tydliggör detta på ett bättre sätt än vad som är fallet i betänkandet.

En gemensam operativ enhet för fuskkontroll bör inrättas vid en av de centrala myndigheterna

Statskontoret avstyrker utredningens förslag om att en myndighetsgemensam operativ enhet för planerad fuskkontroll bör inrättas vid en av de centrala myndigheterna. Detta eftersom det bör vara upp till de myndigheterna att bestämma hur de ska organisera sig och samverka för att lösa gemensamma uppgifter.

Vi bedömer att utredningens förslag till reglering av organiseringen är allt för detaljerad och långtgående. Utredningen visar dessutom själv att myndigheter inom andra områden fått till den samverkan och det samarbete som krävs för att lösa gemensamma uppgifter utan att regeringen har behövt gå in och reglera organiseringen och samverkan mellan myndigheterna. Argumentet om att det måste gå snabbt att få till en förändring på området räcker inte. Erfarenheter visar också att myndigheter under regeringen oftast svarar mycket snabbt på förtydliganden och uppdrag som kommer via regeringens ordinarie och årliga myndighetsstyrning. Utredningens förslag bygger dessutom till stor del på att regeringen ger de tre myndigheterna i uppdrag att ta fram närmare former för hur den nya samverkansstrukturen ska fungera.

Statskontoret menar därför att regeringen i första hand bör använda sig av sin ordinarie myndighetsstyrning för att få till den önskade förändringen. Det handlar då om att förtydliga de tre myndigheternas ansvar för planerad fuskkontroll i lämplig reglering. Regeringen bör också ge myndigheterna i uppdrag att utveckla ett myndighetsgemensamt arbete med planerad fuskkontroll och sin samverkan samt att återrapportera vilka åtgärder de har vidtagit och resultatet av arbetet. Regeringen bör dessutom ge de tre myndigheterna i uppdrag att årligen återrapportera resultatet av den myndighetsgemensamma planerade kontrollen. Regeringen kan på så sätt följa utveckling och vid behov vidta ytterligare åtgärder för att stärka samverkan mellan myndigheterna.

Den planerade fuskkontrollen bör finansieras med anslag

Statskontoret tillstyrker utredningens förslag om att den planerade fuskkontrollen bör finansieras med anslag. Skälet till detta är att verksamheten inte helt lever upp till de krav som riksdagen och regeringen har ställt upp för att verksamhet ska avgiftsfinansieras. Till detta kommer också att det finns en risk för att det i vissa fall kan bli svårt för myndigheterna att kräva in avgifter av de företag som kommer att omfattas av kontrollen. Det kan leda till att verksamheten blir underfinansierad och att myndigheterna ändå behöver täcka underskott med anslagsmedel.

Eftersom vi avstyrker förslaget om att inrätta en myndighetsgemensam operativ enhet för planerad fuskkontroll vid en av myndigheterna bör regeringen finansiera den planerade fuskkontrollen och den utökade samverkan mellan myndigheterna genom de tre myndigheternas förvaltningsanslag.

Myndigheterna bör kunna dela uppgifter med varandra

Statskontoret tillstyrker utredningens förslag om myndigheters möjligheter och skyldigheter att lämna uppgifter till varandra. Det gäller både förslaget om att införa en sekretessbrytande uppgiftsskyldighet mellan Kemikalieinspektionen, Livsmedelsverket och Statens jordbruksverk och förslaget att införa en uppgiftsskyldighet för Skatteverket avseende uppgifter som de tre myndigheterna behöver för att utföra planerad fuskkontroll och kontroll i ärenden där ansvaret har tagits över från en annan kontrollmyndighet.

Skälet till detta är att vi bedömer att myndigheterna behöver kunna dela information mellan sig om de ska samverka i arbetet med en övergripande risk- och sårbarhetsanalys och i den operativa planerade kontrollen. Kemikalieinspektionen, Livsmedelsverket och Statens jordbruksverk behöver också få tillgång till information hos Skatteverket om den planerade kontrollen ska bli effektiv.

En ny sanktionsavgift för fusk i livsmedelskedjan införs

Statskontoret tillstyrker utredningens förslag om att införa en ny lag med en sanktionsavgift för fusk i livsmedelskedjan. Precis som utredningen ser vi att det finns skäl som talar både för och emot att en sanktionsavgift införs. Utredningen visar dock tydligt att upptäcktsrisken är låg, att vinsterna som ett företag kan göra på att fuska är stora och att få överträdelser anmäls till polis eller åklagare. Allt detta sammantaget talar för att det behövs någon form av sanktion för att systemet med planerade kontroller ska bli effektivt.

Generaldirektör Annelie Roswall Ljunggren har beslutat i detta ärende.
Utredningschef Matilda Ardenfors och utredare Martin Johansson, föredragande,
var närvarande vid den slutliga handläggningen.

Annelie Roswall Ljunggren

Martin Johansson